

מימים ראשוניים בארץ ישראל:

"כרם אברהם אבינו" – אובדנו של חזון ואיבוד נחלה

המנדטורית חברה מקומית בשם "אברהם" ויניירד בע"מ, שקיימת עד היום. במשך השנים נרכשו ונמכרו נכסים שונים על ידי חברה זו, שרשומה בארץ כחברה נוכרית. גם חברה זו נוהלה על ידי אותו חבר נאמנים שמושבו בלונדון.

אחד משבעת בורות המים ב"כרם אברהם"

אומנם ליאון לויסון ושותפיו ב"אגודה הבינלאומית" ביקרו בארץ מספר פעמים והשתדלו לקנות אדמה חקלאית אחרת במטרה לייסד עליה מושבה של יהודים משיחיים. אולם המציאות טפחה על פניהם, שכן כבר אז רכישת קרקע לא היתה דבר פשוט וקל, אפילו באזורי שוליים. למעשה, כל הניסיונות המאוחרים יותר של "האגודה הבינלאומית" לרכוש קרקעות, כגון בעמק יזרעאל, בעכו וברצועת עזה, עלו בתוהו. ובנתיים, מה קרה לכסף? במשך השנים חולקו מענקים לנזקקים, ובהדרגה, רוב הכסף שנמצא ב"קרן אברהם" נוצל למתן סעד ולמימון הוצאות שוטפות. וכך, בשעה שערך הקרקע שנמכרה בירושלים הלך וגדל, שווי הכספים שבקרן הלך ופחת. אומנם הכסף שחולק עזר לאנשים רבים, אך בטווח הארוך לא נמצא תחליף לתשתית דלא-ניידי שיכלה לשמש בסיס למעמד משפטי מוכר.

היום, קופת "קרן כרם אברהם" כבר מדולדלת ומרוקנת, ועומדת על סף חיסול. נראה שיש לפחות מסקנה אחת ברורה מגלגוליה של פרשייה זו – אין למכור קרקע כל עוד לא נמצאה אדמה חלופית ראויה. □

(כל הזכויות שמורות לגרשון נראל. אין להעתיק מאמר זה או חלקים ממנו ללא רשות בכתב מהמחבר.)

התרחש בשנת 1929. בשנה זו הועברו הבעלות והניהול שלו לידי חבר נאמנים באנגליה, שנבחר מקרב חברי ההנהלה של "האגודה הבינלאומית של היהודים המשיחיים" (The International Hebrew Christian Alliance), שמרכזה היה בלונדון מאז היווסדה ב-1925. לפיכך, בשנים 1930-1931, פיקח על העבודות ב"כרם" נציג של "האגודה הבינלאומית" בירושלים, יהודי משיחי ממוצא עיראקי בשם אלפרד כרמוש. הוא עשה את העבודה בהתנדבות. אולם האישים המרכזיים בחו"ל, שהיו אחראיים על ה"כרם" מטעם "האגודה הבינלאומית", לא ראו את יעודם העיקרי בארץ ישראל ובציונות, ולכן גם לא השקיעו את כל המאמצים שנדרשו לניהול משאבי המקום. ללא דבקות

מצידם בחזון המקורי הם אף לא העריכו לטווח ארוך את הפוטנציאל האסטרטגי הרב של הקרקע. בסופו של דבר, עקב בעיות האחזקה של הנכסים והמרחק הפיזי ממוקד ההנהלה באנגליה, הוצג "כרם אברהם" בפני כל כנטל כבד על שכם "האגודה הבינלאומית".

לאחר קשיים והתלבטויות החליטו מנהיגי "האגודה הבינלאומית", ובראשם הנשיא סיר ליאון לויסון, למכור את המתחם בעל הערך העצום בלב ירושלים. ואכן, שלוש שנים לאחר שמתחם "הכרם" היה בשליטת "האגודה", הוא נמכר (בשנת 1932) תמורת 15 אלף לירות שטרלינג. הכסף הועבר לאנגליה והושקע בקרן צדקה מיוחדת, שנרשמה תחת השם "כרם אברהם בע"מ".

חבר הנאמנים מטעם "האגודה הבינלאומית של היהודים המשיחיים" המשיך לנהל את ענייני הקרן הפילנתרופית החדשה.

במקביל, באוקטובר 1933, קמה בארץ ישראל

גרשון נראל

השם "כרם אברהם אבינו" ניתן לחלקת אדמה בגודל 52 דונם, הממוקמת היום במרכז שכונת מאה שערים בירושלים. השטח נקנה בשנת 1851 על ידי אליזבת פיין (Finn), שהיתה אשת הקונסול הבריטי בארץ, במטרה לספק תעסוקה ליהודי העיר השרויים במצוקה. השימוש בתשתיות נועד מלכתחילה לכל יהודי נזקק, ולא רק ליהודים המאמינים בישוע – ללא אבחנה או התניה. בין העבודות השונות ב"כרם אברהם" נכללו חציבת אבנים בסלע והעברתן לצורכי בנייה, הכנת סיד שרוף וכן מפעל לייצור סבון משמן זית. רוב רובו של הסבון נועד לייצוא לאנגליה, לאור הביקוש הרב שהיה שם ל"סבון טהור מארץ הקודש". מהאתרים שמהם נחצבו אבני הבנייה נבנו שבעה בורות מים גדולים, והמים הרבים שהצטברו בהם בחורף חולקו חינם לעניי העיר.

על חלק מהשטח שלא היה סלעי ניטעו גפנים ועצי פרי, והפירות חולקו לפועלים כתוספת לשכר העבודה. בימי השיא של מתחם ה"כרם", בשלהי המאה הקודמת, עבדו במקום כ-200 עובדים. מבחינה משפטית תופעלו נכסי ה"כרם" לפי תקנון שפונה "חברת הסעד ליהודים נזקקים". אולם לאחר מותם של גב' פיין ויורשיה, ובעקבות מלחמת העולם הראשונה, דעכה בהדרגה הפעילות ב"כרם". באותם ימים כבר נמצאו במתחם מבנה מגורים מרכזי ומפואר בן שתי קומות, שנועד למנהל ולמשפחתו, ומבנה מגורים מרווח לגנן, נוסף על מחסנים ואורות. עצים רבים נמצאו בשטח, ביניהם 64 עצי זית מניבי פרי, ו-239 עצי אורן מסוגים שונים.

שינוי משמעותי בתולדות "כרם אברהם"

שער הכניסה ל"כרם אברהם"